

Rajan tuntumassa

Maria Lähteenmäki (toim.): The Flexible Frontier. Change and Continuity in Finnish-Russian Relations. Aleksanteri Series 5/2007, Helsinki 2007. 266 s.

■ Euroopan integraation laajentuessa rajoista on tullut trendikäs tutkimusaihe. Rajatutkimuksen alati kasvavaan joukkoon liittyy myös Maria Lähteenmäen toimittama artikkelikokoelma Suomen ja Venäjän välisistä suhteista muuttuvan rajan tuntumassa. Artikkeleissa kuljetaan Jäämereltä Suomenlahdelle ja keskiajasta nykypäivään. Suomalaiset ja venäläiset pääosin Cross-Border University -historiaverkoston tutkijat valottavat aihetta kukin omista näkökulmistaan. Kirja on julkaistu Aleksanteri-instituutin oppikirja- ja seminaarikoostesarjassa.

Kirjan todetaan tarjoavan näköaloja Suomen ja Venäjän raja-alueen historiaan sekä Suomen ja Venäjän/Neuvostoliiton suhteisiin. Se on pääasiassa tarkoitettu oppikirjaksi, mutta liit-

tyy myös Maria Lähteenmäen omaan tutkimushankkeeseen. Artikkelit on ryhmitelty neljään teemakokonaisuuteen. Ensimmäisessä tarkastellaan rajoja, alueita ja valtioiden syntyä. Sen jälkeen perehdytään kaupankäynnin ja teollisuuden historiaan ja selvitetään maiden poliittisia valintoja. Lopuksi käsitellään vihreää vyöhykettä, norjalais-venäläistä yhteistyötä Barentsin alueella sekä pohjoista ulottuvuutta.

Anssi Paasi selvittää alue- ja rajatutkimukseen liittyvää käsitteistöä. Hänen toteamuksensa rajojen jatkuvasta uudelleen muotoutumisesta todentuu useissa artikkeleissa. Jukka Korpela kuvailee omassa artikkelissaan keskiaikaisen Karjalan syntyä kyseenalaistaen loppussa otsikkonsa todeten, että keskiaikaista Karjalaa ei itse asiassa ollut olemassakaan.

Kimmo Katajalan kaupankäynnin historiaa käsittelevä artikkeli lomittuu Alexander M. Pashkovin teollisuuden kehitystä kuvaavan kirjoituksen kanssa. Koordinaatio näiltä osin olisi ollut tarpeen. Katajalan artikkelissa korostuu Karjalan merkitys Atlantilta Venäjän vesistöille vievien kauppareittien solmukohtana. Kauppatavarat ja teollisuustuotteet vilisevät Katajalan ja Pashko-

vin artikkeleissa, mutta kaupankäynnin ja teollisuuden nivoutuminen maiden välisiin suhteisiin ja rajaan jää hataraksi.

Jaana Gluschkoffin kirjoitus kuvaa mielenkiintoisella tavalla ruotsinkielisen sotilaseliitin kytkeytymistä autonomian ajan liike-elämään ja teollisuuden kehitykseen vahvojen henkilökohtaisten sosiaalisten verkostojen ja suljettujen piirien avulla.

Tatjana Androsova valottaa Neuvostoliiton ja Suomen välistä taloudellista yhteistyötä. Hänen mukaansa Suomi ei maailmansotien välisenä aikana ymmärtänyt hyödyntää taloudellisesti naapurussuhteitaan. Toisen maailmasodan jälkeen Suomen geopoliittinen painoarvo taas johti tilanteeseen, jossa Suomi todella hyötyi kylmästä sodasta neuvostokaupan kautta.

Maria Lähteenmäen artikkeli Suur-Suomen unelmasta tuo esille Suomen ja Venäjän rajalle tyypillisen piirteen kahden erilaisen maailman rajana, joka on suomalaisten mielissä rakentunut vahvasti itsenäisyyden symboliksi ja joka muodostetaan poliittisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti yhä uudestaan ja uudestaan. Tässä Lähteenmäki tarttuu rajaproblemati-

kan ydinkysymyksiin. Timo Vihavainen jatkaa Lähteenmäen teemaa selvittämällä historiallisia tapahtumia Suur-Suomen unelmasta: karelianismia ja sen heijastumista poliittisiin kysymyksiin sekä Mannerheimin Suur-Suomi-tavoitteita, joita testattiin Aunuksen retkellä 1919 ja Äänislinnan valtauksessa 1941.

Irina Takala kirjoittaa suomalaisuudesta Karjalassa ja Kuolan niemimaalla ja Timo J. Hokkanen tutkijaryhmineen käsittelee luonnonsuojelua Fennoskandian vihreällä vyöhykkeellä. Norjalainen Jens Petter Nielsen esittelee historian pimiöön jäänyttä Barentsin alueen yhteistyötä Norjan ja Venäjän välillä 1814–1917. Artikkelikokoelman päättää Konstantin Khudoleyn kirjoitus pohjoisesta ulottuvuudesta Venäjän ja EU:n näkökulmasta. Kirjoittajan postsosialistinen neuvostoironia asettaa kuitenkin tutkimuksen tieteellisyyden hieman kyseenalaiseksi.

Kirja on lupauksensa mukaan erilaisten näköalojen esittelyä. Sen vahvuutena onkin ajankohtaisen tutkimusaiheen tarkastelu eri lähtökohdista, aiemmin julkaisemattoman tiedon esittäminen ja virikkeiden tarjoaminen jatkotutkimuksille. Teosta vaivaa kuitenkin artikkelikokoelmille tyypillinen asioiden toisto ja koordinaation puute. Kirjoittajajoukon monitieteisyyttä ja monikansallisuutta ei ole pystytty täysipainoisesti hyödyntämään. Artikkelit eivät keskustele keskenään, vaan kukin tutkija kirjoittaa omasta tutkimusaiheestaan. Aiheet kyllä jollain tapaa liittyvät yhteiseen otsikkoon, mutta lukijan tehtäväksi jää

asiayhteyksien solmiminen ja mahdollisten synteisien muodostaminen.

Artikkeleissa on jopa keskinäisiä ristiriitaisuuksia, joita ei perustella. Lukijan tulee olla valpas havaitakseen kirjoittajien erilaiset lähtökohdat ja niistä kumpuavat johtopäätökset. Monet artikkelit ovat syntyneet tutkijoiden pitkäaikaiseen työhön nojautuen, joten lähdeviitteet ovat joissakin kirjoituksissa ylimalkaisia, mikä osaltaan vaikeuttaa kriittistä lukemista. Karttojen käytössä olisi historioitsijoilla vielä oppimista.

Käsitteiden määrittelyssä ja käytössä olisin toivonut määrätietoisempaa otetta. Erityisesti Karjala ja karjalaisuus näyttävät sangen erilaisina riippuen siitä, miltä puolelta nykyrajaa tutkija on lähtöisin. Geopoliittisen valtionrajan siirtymistä seurataan useissa kirjan artikkeleissa, mutta symbolisen ja mentaalisen rajan problematiikkaan ei päästä kovinkaan syvälle. Suomalaisten ja venäläisten vuorovaikutteinen tutkimusyhteistyö voisi tuottaa uusia tulkintoja historian kulusta. Nyt artikkeleista paljastuu selkeästi kansallisen historiankirjoituksen voimakas perintö.

Tuija Mikkonen